

לעילוי
נשמת
שלמה
רפאל בן
אסתר
ת.נ.צ.ב.ה.

גליון
395

פרשת כי-תבוא תשל"א

עמי?" , ואבא השיב: "אולי יאות המשגיח לומר לי שיחה באופן פרטי?" , והמשגיח נענה ברצון לבקשתו.

"כך במשך שעתיים רצופות", סיפר אבא לימים, "ישב עימי רבי יחזקאל בחדרו, והרצה בפני שיחה שלימה, כדי להכיר לי טובה".

"אני מצטער", הוסיף פעם אבא ואמר, "מדוע לא התיישבת לי לאחר השיחה לחרוט את תמציתה על גבי הכתב. הרי היא כל כך השפיעה עלי לטובה באותה תקופה..."

הכרת הטוב קיימת גם בפרטים הקטנים, וגדולי ישראל היו ערים לכך בכל מאודם: סיפר לי ידידי המוהל המפורסם, הרה"ג רבי אברהם גולד שליט"א, כי לפני שנים רבות הוא השתתף בשמחת תנאים של חבר שהתקיימה בשעה מאוחרת בלילה, בבית הורי הכלה בקומה גבוהה. לפתע נפתחת הדלת ובפתח נראתה דמותו של הגאון הצדיק רבי **יעקב ניימן זצ"ל**, ראש ישיבת 'אור ישראל' בפתח-תקוה.

כשכיבדוהו לשאת דברים אמר: "אם תתפלאו מדוע הטרחתי את עצמי בגילי המתבגר, לעלות שלוש קומות בשעה כה מאוחרת בלילה, כדי להשתתף בשמחה זו, הלא החתן אינו לומד בישיבתי וגם אין לי קשר עימו. אך אומר לכם מדוע: אני עושה זאת מחובת הכרת הטוב שאני חש לאחד הצדדים - שהשתדל מידי פעם לעזור לי בגיוס כספים למען הישיבה. כאשר נודע לי כי הוא עורך כעת שמחה, הטרחתי את עצמי בטרחה לא מעטה - כדי להכיר לו טובה".

"אם תשאלו - ממי למדתי זאת?", המשיך רבי יעקב לומר באוזני הנאספים, "ובכן, ממורי ורבי הכהן הגדול מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל למדתי עד היכן מגעת חובת הכרת הטוב. כאשר באתי בילדותי בפעם הראשונה בחיי לחזות בזיו איקונין המקודש של ה'חפץ חיים' בראדין, הוא שאל לשמי, וכשהשבתי הוא שאל עוד - אם אני קשור לפלוני, וכשהשבתי שאני נכדו, השיב לי ה'חפץ חיים': 'אני חייב הכרת הטוב לסבך. כי פעם הזדמן לי לנסוע לעירו לרגל מכירת הספרים שהוצאתי, ולילה אחד לא היה לי היכן ללון, וסבך נטה אלי חסד - הכניסני לביתו ונתן לי מיטה לישון, ועל כך אני חייב לך הכרת הטוב'. ומאז, כל אותם ימים ששהיתי בראדין, הוא לא נח ולא שקט ודאג לכל צרכיי על הצד היותר טוב".

וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן... וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַגְּדִילְתִּי הַיּוֹם... כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ (כו, §)

ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה (רש"י)

הכרת הטוב בנויה משני שלבים: השלב הבסיסי - ההכרה בטובה [והאמירה הזאת לכהן היא ההכרה בטובה], ורק אז מגיע השלב השני שהוא ההודאה לה' **והבאת** הביכורים.

וכך זה גם בהכרת הטוב כלפי הזולת, ללא **שמכירים** בטובה לא יתכן מצב **שמודים ומשיבים** טובה, וכפוי הטובה כופר בטובתו של חברו ולמרות שחברו עשה לו טובה הוא מרגיש שחברו לא הטיב עמו ולכן אינו חייב לו טובה.

ולכאורה איך יתכן מצב כזה וכי הוא לא רואה שמטיבים עמו? התשובה לכך היא: כשאדם לא רוצה להיות חייב טובה הוא יכול לטעון למשל שחברו כלל לא התכוון להטיב לו ורק יצא לו טובה בלי כוונה, או שאפילו אם התכוון לעשות טובה - זו רק טובה מזערית ולא משמעותית, וכן ע"ז הדרך תירוצים מתירוצים שונים העיקר שלא **יכיר** בטובה וממילא לא יהיה מה שיחייב אותו **להשיב** טובה. אבל כבר אמרו חז"ל (תנחומא שמות ה) כל הכופר בטובתו של חברו סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה, ולכן צריך להיזהר; בשלב ראשון - להכיר בטובה ולא לכפור בה, ולאחר מכן, כמובן, לא לשכוח להודות ולהשיב טובה תחת טובה.

* * *

כידוע, גדולי ישראל מאד נזהרו להכיר טובה למטיבים עמהם. מספר הגאון רבי **אליעזר טורק שליט"א**: לפני כשבעים שנה, בעת שהיה המשגיח הגאון הצדיק רבי **יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל מגיע מתל-אביב לבני-ברק, במשך תקופה קצרה הוא התאכסן בדירה של הורי ברחוב 'אברהם' בבני ברק, שהיתה דירת חדר אחד. הורי ששהו אז בבית הסבא רבי דוד שלזינגר זצ"ל בתל-אביב, העניקו את דירתם למשגיח ולמשפחתו בשמחה מבלי שהמשגיח יידע מיהו בעל-הבית שאירחו. כעבור תקופה נודע למשגיח כי אבא הוא המארח, וקרא לו והציע לו תשלום על תקופת שהותו בדירה. כמובן שאבא התנגד בכל תוקף להצעה. אז שאלו המשגיח: "ובכל זאת במה אשיב לך גמול על החסד שעשית

בכל פעם מחדש כשהוא שומע את שם משפחתי הוא מתרגש לקראתי: "הו, אתה הנכד של רבי דוב טורק שהציל אותי בשואה!..."

כוונתו היא לכך שסבי, השם יקום דמו, יחד עם ידידו רבי משה צבי שטרן זצ"ל, הציל עשרה ילדים יהודים מצ'כוסלובקיה על ידי שהעביר אותם את הגבול לכיוון ארץ ישראל [הוא עצמו חזר לאחר מכן לסיים את עסקיו ונעקד על קידוש השם, הי"ד] אחד מהם היה הגאב"ד שליט"א עצמו, ועשרות שנים לאחר מכן, זוכר רבי טוביה את הטובה הזו כל פעם מחדש. בפעם הראשונה שנפגשנו והצגתי את עצמי, אני זוכר שהוא אף קם וליווה אותי עד הרחוב, תוך התרגשות חוזרת ונשנית: "אתם הנכד של מי שהציל אותי, איזו זכות!..." ובמרוצת השנים הדבר חזר על עצמו עשרות פעמים. כך דרכם של הצדיקים, לזכור את מטיבם ולהכיר לו טובה.

* * *

אם עד עתה דברנו על הכרת הטוב כלפי הזולת, הרי ודאי שבאותה מידה - לכה"פ - צריך אדם להרגיש את הכרת הטוב כלפי הקב"ה. בענין זה, יש לחרוט על לוח ליבנו את אמרתו היסודית של הרמח"ל: **'והנה אין לך אדם באיזה מצב שימצא, אם עני ואם עשיר, אם בריא ואם חולה, שלא יראה נפלאות וטובות רבות במצבו'**.

ובענין זה מספר הרב טורק שליט"א: שמעתי סיפור מעניין ממקור ראשון, על בן תורה שכל חייו חי בדחקות נוראה ובקושי הצליח לכלכל את בני משפחתו, ועם כל זה הוא היה תמיד מלא שמחה ופיו רוחש שבח והודאה לבוראו.

ויהי היום, ואותו יהודי ערך ברית מילה לבנו הנולד לו במזל טוב, ובשמחת הברית נכח מאיזושהי סיבה גביר גדול ומפורסם, אשר לו נכסים רבים. אותו עשיר כובד לשאת דברים בשמחה, ומכיוון שהיה זה בתקופה של חודש אלול, דיבר על הצרות שעברנו השנה, וכמה דברים לא טובים שקרו, וצריך להתפלל ש'תכלה שנה וקללותיה', וכן הלאה והלאה.

אחריו נשא דברים בעל הברית, והלה אמר בכזו פשטות וכנות: "איני יודע על מה הוא מדבר... הכל מלא וגדוש בחסד השם, ואני יודע ש'תכלה שנה וקללותיה' זה מטבע לשון שקבעו חז"ל, אבל אין הכי נמי שהלשון קשה לי... הכל טוב, הכל מבורך!... הרי עברה עלינו שנה כל כך טובה ומלאה בחסדים!..."

העשיר היה בהלם, ולאחר השמחה ניגש לבעל הברית ושאלו: "כיצד יתכן שאני, שחי בטובו של עולם, רואה שחורות, ואילו אתה שחי בעוני ודחקות, פ"ך מלא שבח, הודאה ושמחה!?"

אמר לו בעל הברית: "אומר לך: לפני שנה לקראת הימים הנוראים קיבלנו על עצמנו, אני ואשתי, קבלה טובה: לכתוב

"הנהגה זו נקבעה בתודעתי", הפטיר רבי יעקב, "וממנו למדתי מהי הכרת הטוב. לכן כאמור טרחת לעלות שלוש קומות בשעה כה מאוחרת, כדי לומר למטיבי מזל-טוב ולהשתתף עמו בשמחתו!..."

היתה לי פעם הזכות ללוות את עמוד ההוראה, מרן הגאון רבי **שלמה זלמן אויערבך** זצ"ל בסיום תפילתו, ואחד מן המתפללים האיץ בנכדו שיילך ויאחוז בידו של רבי שלמה זלמן לסייע בידו. לאחר כמה דקות, עזב רבי שלמה זלמן את ידו והעבירה לילד אחר מן המתפללים.

אז פנה רבי שלמה זלמן לסבו של אותו נכד, ואמר לו בנימה של התנצלות: "איני ממשיך להיתמך בנכדך החביב - משום שלילד הזה יש קביעות שבועית לסייע לי בדרך, ויש לי אליו הכרת הטוב!"

ועוד 'בדידי הוה עובדא'. כמדומה בשנת תש"מ, במעמד בשכונת מטרסדורף בירושלים... המעמד התארך, הציבור היה גדול, ולפתע אני מבחין בין כל הדוחק וההמולה בדמותו של הגאון רבי **יצחק הוטנר** זצ"ל, בעל ה'פחד יצחק', מלפנים ראש ישיבת 'רבינו חיים ברלין' בארצות-הברית, עומד עם שאר האנשים כאחד האדם. נחרדתי למראה, שכן רבי יצחק - מלבד היותו מזקני גדולי הדור - גם לא היה אז באיתנו, וניכר היה עליו שהוא מתקשה לעמוד זמן כה ממושך. שינסתי מותניים, חיפשתי פה ושם, ולבסוף מצאתי איזה כיסא פשוט - לא משהו מפואר מיד, אבל יציב על ארבע רגליים. הנחתי את הכיסא לידו, והפטרתי כבדרך אגב: "ראש הישיבה, יש כאן כיסא לשבת!", ונעלמתי בתוך ההמון.

אחרי כמה דקות אני שומע שאומרים: "הרב הוטנר מחפש את מי שהביא לו את הכיסא". נבהלתי ותמהתי מה אירע, אך אנשים רק אמרו לי שראש הישיבה קורא לי. ניגשתי אליו, ורבי יצחק אמר לי כך: "בכזה מעמד להביא כיסא, ודאי זה לא בא בקלות, מן הסתם הסתובבת וחיפשתי". שתקתי במבוכה, והוא פירש את שתיקתי כהודאה: "לכן, ראשית אני רוצה לבקש ממך סליחה, על כך שלא הודיתי לך קודם, וכעת אני באמת אומר לך תודה!..."

דודי הגאון רבי **שמחה שלמה לוי** זצ"ל, ראש ישיבת 'נאות אריה', סיפר כי פעם הוא נכנס לבקר את הגאון הגדול רבי **אברהם גניחובסקי** זצ"ל, מראשי ישיבת טשיבין, ואחד הנוכחים הביא לאורח כוס תה. רבי שמחה שלמה לא היה מעוניין לשתות, אך רבי אברהם פנה ואמר לו: "אין זה מן הראוי לסרב... מכיון שהתלמיד רצה להגיש לך תה ולעשות עמך חסד, בסירובך אתה מאכזב אותו, ומזלזל כביכול בטרחתו - ויש בזה חוסר הכרת הטוב למעשיו!..."

ואף בגדולי דורנו אנו, נראית מידה זו בכל תפארתה. לעיתים אני עולה למעונו של הגאון רבי **יצחק טוביה וייס** שליט"א, גאב"ד ה'עדה החרדית' בירושלים. נפגשנו כבר פעמים רבות מאז עלותו לכהן פאר ברבנות ירושלים, אך

קדוש הוא, ובכל אופן ביקש ממנו השר כי ילך ויאמר לו את הדברים בכבוד...

ויהי כאשר נכנס המשרת אל חדרו של רבי אברהם ומצאו כשהוא עטור בטלית ותפילין, נפלה עליו אימתה ופחד, רעדה אחזה בכל גופו ולא יכול היה לפתוח את פיו ובהתאמצות גדולה סיבב את פניו לאחור ויצא מהחדר.

כאשר סיפר זאת לאדונו השר, זלזל ואמר: "איש פתי ושוטה אתה...! אמרו לך שהוא איש קדוש, לכן אתה מדמה פחד ומורא...", ומיד קרא למשרת אחר וציווה אותו שיאזור אומץ ולא ייבהל מהאיש ההוא, כי ככל האדם הוא, "אל תשעה לדמיונות חברך, לך ובקש מהאיש שינמיך את קולו עד שנעזוב את המקום..."

אך כפי שקרה לראשון קרה לשני, רק ראה את רבי אברהם מעוטר בטלית ותפילין, נתקף בפחד נורא, ובקושי רב הצליח להזיז את אבריו ולשוב אל חדר השר. הישנות המקרה לא השפיעה על השר, להיפך, הוא התרגז על משרתיו ואמר להם: "טפשים ופתיים אתם, עד כמה גדול כוח הדמיון להטיל אימה בלא כל סיבה...? אגש אני אל האיש ההוא..."

וכפי שאתם מתארים לעצמכם, מה שקרה למשרתים קרה לאדונו, מיד כאשר פתח השר את הדלת וראה את פני רבי אברהם עטורים בתפילין, נפל עליו פחד איום וגם הוא החל רועד בכל גופו, וינוס החוצה כל עוד נפשו בו...

בחיל וברעדה נגש השר אל בעל הבית וסיפר לו את כל אשר ארע לו ולמשרתיו, כאשר ראו את פני איש האלוקים, כהגדרתו, וביקש ממנו כי ישאל אותו מדוע הוא עשה להם ככה?.

"לא עשיתי להם כלום" - אמר לו רבי אברהם - "אלא כאשר הם באו אלי, הייתי עטור בתפילין, והלא ידוע שכאשר הם מונחים על ראש זך וטהור, אימה נופלת על עמי הארץ, כמו שכתוב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'".

* * *

במדרש תנאים איתא: "דבר אחר, אין יראה אלא תורה, שנאמר: 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', ואומר: 'ובעבור תהיה יראתו על פניכם'". הסיפור הבא ימחיש את דברי המדרש, וניווכח שאמנם כאשר הצדיקים מעוטרים בתפילין, יראה תיפול על פני עמי הארץ הצופים בהם, אך גם פניהם הקדושות עצמן, אף בלא תפילין, יקרינו הוד של קדושה וטהרה, ופעמים שאף גויים יבחינו בכך...

היה זה כאשר מרן הגרי"ז הלוי זצ"ל נסע לשוויץ לצורך רפואת מחלת האסטמה בה לקה, הוא היה מטייל בהרים ושואף לריאותיו אוויר צח וצלול. בנו שליווה אותו מספר, שמדי יום באותה שעה בדיוק, עמד גוי בקרן זוית והביט

בכל יום במחברת מיוחדת שני חסדים שהקדוש ברוך הוא עשה עמו באותו יום, ואכן כך עשינו יום יום חוק ולא יעבור. אמש לקראת סוף השנה, הוצאתי את המחברת, והתחלתי לקרוא שורה אחרי שורה, ולפני נגלו שבע מאות ושלושים חסדים הכתובים בה בצפיפות בזה אחר זה. אילו היית מעיין במחברת הזאת, גם אתה לא היית מבין מה שייך לומר 'תכלה שנה וקללותיה', הלא השם יתברך העניק לנו שנה כה נפלאה, מוקפת בטובה!..."

הכרת הטוב מתחילה בעצם בהתבוננות פשוטה. לא להתלונן כל הזמן על מה שאין, אלא לשים לב לדברים הטובים, שוב ושוב ושוב. אמנם נושא זה חשוב מאד במהלך כל השנה, אבל לפני ימי הדין חשיבותו כפולה ומכופלת. שכן כבר כתב המגיד מדובנא זצ"ל כי 'אין דבר הממהר נתינה מאתו יתברך כמו הודאה', ואם חפצים אנו לזכות בשנה טובה ומתוקה, מוטב שנדע ונפנים גודל חשיבות עניין ההודאה והכרת הטוב. [מתוך 'אוצרותיהם אמלא']

וְרֵאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ (כוז, י)

ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך' ותניא רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש (ברכות ו).

התפילין הם החוזק של עם ישראל, כי בהנחתם מתחבר היהודי בנשמתו לבורא, וכשגוי רואה זאת הוא מקבל יראה ופחד, כי הוא רואה לנגד עיניו את כוח נשמת היהודי שהיא חלק אלוה-ממעל המחוברת לשורשה.

* * *

הימים ימי מלחמת צרפת עם רוסיה, חיילי נפוליון הצרפתי וחילי אלכסנדר קיסר רוסיה, מתכתשים זה עם זה, והגאון רבי אברהם אחי הגר"א מוילנא זי"ע יושב בבית אחד ועוסק בתורה כאוות נפשו.

בדיוק באותה עת עבר שם גדוד רוסי. ראש הגדוד סר אל אותו בית כדי ללון שם. בעל הבית קיבלו בכבוד והפנה אותו לחדר הסמוך לחדר בו ישב רבי אברהם. כיון שרק מחיצת נסרים דקה הבדילה בין החדרים, הזהיר בעל הבית את משרתי השר לבל יפריעו לאיש שבחדר הסמוך, כי איש אלוקים קדוש הוא. אחר שהבטיחו לו כי כך יהיה, נתן להם יי"ש ולחם לבן ונפרדו לשלום.

רבי אברהם הגה בתורה כל הלילה, ובבוקר נעמד לתפילת שחרית. באותה עת קם השר ממשכבו, וביקש מאחד משריו שילך לחדר הסמוך ויבקש מהאדם המתאכסן שם שינמיך את קולו, כי לא היתה לו מנוחה כל הלילה מדיבוריו ללא הפסקה. המשרת אמר לשר את ששמע מבעל הבית כי איש

בפני הרב שעה ארוכה, עד שנעלם מעיניו, והעובדה הזו חזרה על עצמה יום אחר יום...

יום אחד ניגש הגוי הזה אל בנו של הרב וביקש ממנו רשות לצלם את הרב. "מי אתה?", שאל אותו בנו של הרב, "אני נשיא האוניברסיטה הסמוכה" - השיב.

"ובשביל מה אתה זקוק לתמונה של הרב?" - שאל אותו הבן. "הבנאדם הזה יש על פניו 'געטלסקייט' - 'אלוקות', ומאוד הייתי רוצה שיהיה בביתי תמונה מפניו הקדושות..."

"כמובן שלא הסכמתי" - סיפר הבן לגאון רבי **משה מרדכי שולזינגר** זצ"ל - "וכי אני צריך שתמונה של אבא תהיה אצל הגוי הזה?!...!"

אך אנו למדנו מזה מהו 'בעבור שתהיה יראתו על פניכם', וכי שם ה' נקרא עליך, גם גוי... נשיא אוניברסיטה... עוזב את עיסוקיו מידי יום כדי לחזות בפני מלאך אלוקים צבקות שיראת אלוקים נסוכה על פניו.

[מתוך 'לקראת שבת מלכתא-הרב ישראל ליוש']

וְהָיְיֹתָ רֶק לְמַעַלְכָּהּ וְכֹל תְּהִיָּה לְמַטָּה

(כזו, יג)

גלגל הוא בעולם. לא מי שהוא עשיר היום - עשיר למחר, ולא מי שהוא עני היום - עני למחר... (שמו"ר לא, ג)

מתוך כעס - רצון, מתוך רוגז - רחמים, מתוך צרה - רווחה... מתוך נפילה - קימה... (ילקוט מיכה ז, תקנח)

השפע בעולמו של הקב"ה הוא נייד, הוא אינו קבוע בשום מקום ואינו בכיסו של אף אחד. הקובע את מסלול השפע הוא מזלו של אדם תפילתו וזכויותיו (עי' תוס' שבת קנז. ד"ה אין מזל וברש"י שם ד"ה אין מזל), ודבר זה יכול להשתנות ברגע אחד, ולכן לעולם אין מקום לייאוש ומאידך גיסא אין מקום לשאננות וגאווה וצריך תמיד לייחל לרחמי ה' ורוב חסדיו.

* * *

את הסיפור הבא סיפר מרן ה'חתם סופר' לתלמידו הגאון רבי **הלל מקולומיי** זצ"ל, שקבעו בספרו 'ליקוטי חבר בן חיים' (חלק ה) וזה תוכנו: הגאון רבי **אליעזר אשכנזי** זצ"ל [רבה של מצרים בזמן מרן ה'בית יוסף' זצ"ל, וה'פני יהושע' מעיד עליו - "שהיה חכם בכל החכמות וכמעט היה יחיד בדורו, שכל גאוני הדור היו מריצים שאלותיהם אליו" - כמובא בשם הגדולים למרן ה'חיד"א זצ"ל (מערכת ספרים י, כא)], היה מהשרים היושבים ראשונה במלכות מלך מצרים, ולאות אהבה העניק לו המלך טבעת יקרה. יום אחד, ביום הולדתו של המלך, לבש הגאון בגדי חג ועלה לארמון לברך את המלך ביום חגו. כשעבר על הגשר פגש בו אחד השרים ושאלו האם לא שכח את הטבעת היקרה, אות הוקרת המלך. הושיט הגאון ידו, להראות שהטבעת ענודה באצבעו.

מיד לפת השר הצורר את ידו, הסיר את הטבעת מאצבעו וזרקה לנילוס. גחן הגאון, וקלט את הטבעת במעופה, והמשיך בדרכו והתקבל בכבוד מופגן כשהמלך מרוממו מעל כל השרים. בהגיע עת הסעודה החגיגית פרש מטעמי כשרות, והמלך ליווהו בכבודו ובעצמו לפתח הטרקלין.

אמר רבי אליעזר אשכנזי לעצמו: "החכם מכל אדם אמר לפני שבר גאון' (משלי טז, יח) - מהפסגה אפשר רק ליפול. ואני, הגעתי לפסגה. אם סייעוני ממרום לתפוס את הטבעת במעופה, והמלך האיר לי כך פניו, הגיע גלגל מזלי למרום שיאו, ומעתה צפוי השבר חלילה". מיד כנס אבנים טובות ומרגליות ודינרי זהב בתיבה קטנה, מיהר לנמל, מצא ספינה קטנה שהפליגה לטורקיה וירד בה, ובאמת התברר לאחר מכן שאכן נמלט ברגע האחרון. כי השרים ניצלו את היעדרותו מהסעודה וכולם כאחד הסיתו את המלך נגדו עד שנתרצה להם להורידו מגדלותו, ואף נפתה להאמין שמעל באמונו. שלח פלוגת חיילים לאסרו ולהשליכו לכלא, וכאשר באו לביתו, לא מצאוהו.

הספינה קרבה לחופי טורקיה כשפרצה סערה עזה. לא עמדה בחבטות הגלים, וטבעה. התיבה היקרה צללה עמה. הגאון נאחז בקורת עץ על פני המים עד שנסחף לחוף קונסטנטינופול. עלה אל החוף חסר כל, ערך חשבון נפשו, ותלה בעוון ביטול תורה. עלה לבית המדרש לעסוק בתורה יומם ולילה, ואלמנה אחת פירנסה אותו מלחמה הדל. עברה עליו תקופת עוני ומחסור. יום אחד לא הביאה אלא קערת מרק. ביקש לאכול, והנה צנח לתוכה עכביש ארסי ופסל את המאכל. במקום להצטער החל לשמוח, אמר: "הגעתי לתהום, ומשם רק עולים..."

ואכן, באותו יום שמע כרוז שמכריז: "אלוף משחקי השח בממלכה, שהיה מתחרה עם השולטן מדי יום, שבק חיים. השולטן מבקש אדם הבקי במשחק המלכים, למלא מקומו".

קם הגאון, הלך לארמון והציע עצמו. ראוהו אנשי המשמר והזהירוהו, שאם מהתל הוא בשולטן דמו בראשו, כי היה לבושו כאחד העניים חובקי אשפתות. עמד על דעתו והובא לפני השולטן. נפעם השולטן מתחבולות משחקו, הליבשו בגדי כבוד והזמינו לבוא לפניו יום יום. מובן שקצב לו מזונותיו בכבוד. העניק רבי אליעזר מחציתם לאלמנה שפירנסתו עד כה. אולם כיון שתלה אסונו הקודם בביטול תורה, היה משלים עתה שעות לימודיו על חשבון שעות השינה. כיון שכך, תקפה עליו עייפותו. יום אחד ישב מול השולטן וביצע מהלך מזהיר במשחקו. החל השולטן לחשב תגובתו, ובינתיים גברה עייפות הגאון ונרדם לנוכח השולטן! והנה, לא רק שלא קצף עליו השולטן ולא הענישו, אלא גם לקח כר משי ממקום מושבו והניחו תחת ראש הגאון, ועזב בלאט את החדר. כעבור כמה דקות ננער הגאון, וראה לחרדתו שהכר של השולטן תחת ראשו. אמר לעצמו: "שוב הגעתי לפסגה!" ומיד עזב את העיר ואת המדינה, הגיע עד אשכנז והיה לרבה של פוזנא. [מתוך 'בנועם שיח']